

Píseň o Klytaimnéstře

Costanza
Casati

Královny se dělí na
nenáviděné a zapomenuté.
A ty nehodláš jen tak
zmizet v propadlišti času.

Přeložil Jiří Chodil

Píseň o Klytaimnéstře

COSTANZA CASATI

PÍSEŇ o Klytaimnéstře

Přeložil Jiří Chodil

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

*Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.*

*Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU a použití této knihy k trénování AI jsou **bez souhlasu nositele práv zakázány**.*

Copyright © Costanza Casati 2023

First published as *Clytemnestra* in 2023 by Michael Joseph.

Michael Joseph is part of the Penguin Random House group of companies.

Translation © Jiří Chodil, 2025

Czech edition © Grada Publishing, a. s., 2025

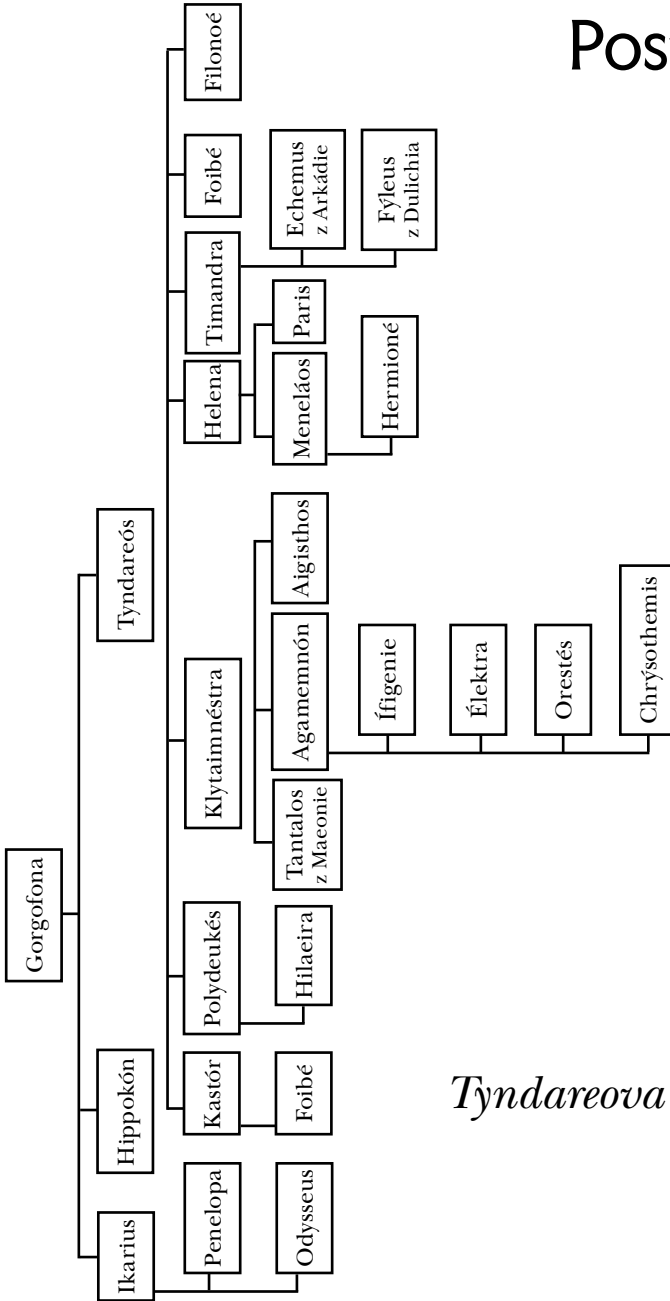
All rights reserved

ISBN 978-80-7625-873-0 (ePub)

ISBN 978-80-7625-872-3 (pdf)

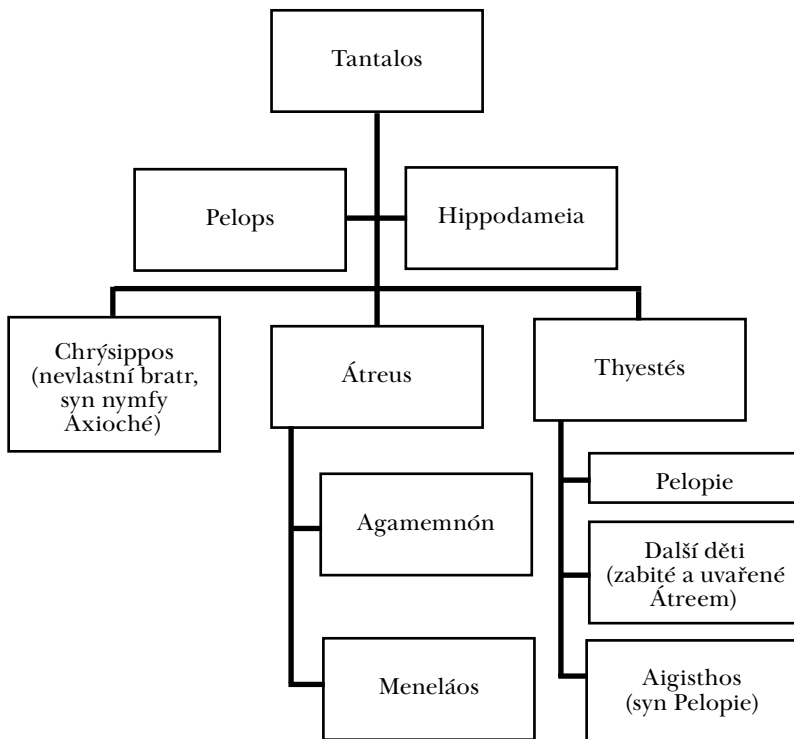
ISBN 978-80-7625-313-1 (print)

Postavy

Tyndareova rodina

Átreova rodina

Rod Tyndareův

Tyndareós: král Sparty, syn Gorgofony, manžel Lédy

Léda: královna Sparty, dcera aitolského krále Thestia, manželka Tyndarea

Kastór a Polydeukés: dvojčata, známá jako Tyndaridai (synové Tyndarea) a později jako Dioskurové (v římské mytologii), synové Lédy

Klytaimnéstra: spartská princezna a později mykénská královna, dcera Lédy

Helena: spartská princezna a královna. Později známá jako

Helena Trojská. Podle mýtu je Helena dcerou Lédy a Dia, který královnu znásilnil v podobě labutě

Timandra: spartská princezna a později arkádská královna, dcera Lédy

Foibé a Filonoé: dcery Lédy

Ikarius: Tyndareův bratr, manžel Polykasté, král Akarnánie, bratr Tyndarea, otec Penelopy

Penelopa: princezna Akarnánie a pozdější královna Ithaky, sestřenice Klytaimnéstry, manželka Odyssea

Hippokón: Tyndareův a Ikariův nevlastní bratr, zabitý Héraklem

Afareus: další z nevlastních bratrů Tyndarea a Ikaria, otec Ídase a Lynkea

Ídás a Lynkeus: princové z Messénie

Foibé a Hilaeira: messénské princezny známé jako Leucippidy (dcery bílého koně), zaslíbené Lynkeovi a Ídásovi a „ukradené“ Kastórem a Polydeukem

Rod Átreův

Átreus: syn Pelopse a Hippodameie, mykénský král. Starší bratr Thyesta a nevlastní bratr Chrýsippa. Příběh jeho rodu je v mýtech bezkonkurenčně nejkrutější a nejzkaženější. Átreus je otcem Agamemnóna a Meneláa

Agamemnón: manžel Klytaimnéstry, velitel řeckého loďstva během trojské války

Meneláos: král Sparty, manžel Heleny

Thyestés: mykénský král, který se po smrti bratra Átreia zmocnil jeho trůnu. Měl tři syny, které Átreus všechny zabil. Poté co mu věštkyně poradila, že pokud bude mít syna s vlastní dcerou, tento syn Átreia zabije, Thyestés znásilnil svou dceru Pelopii a stal se otcem Aigistha

Aigisthos: vrah svého strýce Átreia, bratranec Agamemnóna a Meneláa, milenec Klytaimnéstry

Áeropé: dcera Katreia, krétského krále, Átreiova manželka, milenka jeho bratra Thyesta

Další postavy

Théseus: řecký hrdina, únosce Heleny, aténský král

Peirithoos: král Lapithů, Théseův přítel

Kyniska: jedna ze spartiat

Krysante: Sparťanka, milenka Timandry

Tantalos: král Maeonie, první manžel Klytaimnéstry¹

Kalchás: věštec řeckých vojsk

Leon: ochránce a rádce Klytaimnéstry v Mykénách

Eiréné: Klytaimnéstrina služebná a důvěrnice v Mykénách

Polydamas, Kadmus, Lykomédés: mykénští stařešinové

Erebus: kupec

Kassandra: trojská princezna, Apollónova kněžka, dcera Hekuby a Priama. Po trojské válce se stává konkubínou krále Agamemnóna

Odysseus: král Ithaky, Láertův syn, polutrop, manžel Penelopy

Aiás Velký: princ ze Salamíny, syn Telamónův, bratranec hrdiny Achilla

Teukros: nevlastní bratr Aiáse

Aiás Menší: hrdina z Lokridy

Nestór: král z Pylosu

Filoktétés: princ z Thesálie, slavný lučištník

Menestheus: aténský král

Diomédés: argoský král

Ídomeneus: krétský princ

Efenor: hrdina z Euboie

Macháón: Asklépiův syn, znalec léčitelského umění

¹ Tantalos z Maeonie je postava více či méně mytická. Prameny se o něm zmiňují pouze jako o prvním manželovi Klytaimnéstry, jeho život a původ jsou však zahaleny tajemstvím. Král Tantalos, předek Átreův, který byl za své činy bohy odsouzen k věčným mukám, a Tantalos z Maeonie jsou dvě různé osoby. Pozn. redakce.

ČÁST PRVNÍ

Nenalezne klidu
žena silná, žena hrdá

Nenalezne lásku
ta, jež korunou se skví

Miluje-li příliš
chlípnou zvána bude

Je-li mocná
krutou zvána bude

Zatouží-li po pomstě
zešilela

Králové jak hvězdy září
Jejich moc je velkolepá
Božská

Královny však nesou smrt
Nestoudné jsou
Kleté

1. KOŘIST

Klytaimnéstra hledí dolů do strmé rokle, ale nevidí mrtvá těla. Pátrá zrakem po rozbitých lebkách, zlomených kostech, mrtvolách okousaných divokými psy a oklovaných supy, ale nic. Mezi puklinami roste jen několik statečných květín, jejichž okvětní lístky jsou proti temnotě rokle bílé. Diví se, jak mohou růst na takovém místě smrti.

Když byla malá, žádné květiny tam dole nebyly. Pamatuje si, jak se jako dítě krčila v lese a dívala se, jak stařešinové táhnou zločince a slabé děti nahoru po stezce a shazují je do rokle, které Sparťané říkají Ceadas. Dole jsou skály ostré jako čerstvě odlitý bronz a kluzké jako syrové ryby. Klytaimnéstra se tam schovávala a modlila se za všechny ty muže, jejichž smrt měla být dlouhá a bolestivá. Za děti se modlit nemohla. To pomyšlení ji zneklidňovalo. Když přistoupila blíž k okraji rokle, cítila, jak jí na kůži hladí jemný vánek. Matka jí vyprávěla, že mrtvá nemluvnata leží cí na dně Ceadasu promlouvají prostřednictvím větru. Ty hlasy šeptaly, ale Klytaimnéstra nedokázala zachytit jejich slova. Nechávala tedy svou mysl bloudit a dívala se na slunce, prodírající se skrz listnaté větve.

Costanza Casati

Nad lesem se vznáší děsivé ticho. Klytaimnéstra ví, že ji někdo sleduje. Rychle sestoupí z vyvýšeniny, rokli nechává za sebou, snaží se nezakopnout o kluzké kameny, které tvoří loveckou stezku. Vítr je chladnější, obloha temnější. Když před několika hodinami opouštěla palác, vycházelo slunce, hrálo ji na kůži a tráva na jejích podrážkách byla mokrá. Její matka už seděla v trůnním sále, tvář jí zářila v oranžovém světle, a Klytaimnéstra proklouzla kolem dveří dřív, než ji stačila zahlédnout.

Za stromy se náhle cosi pohne, ozve se zvuk drceného suchého listí. Klytaimnéstra uklouzne a řízne se dlaní o ostrou hranu skály. Když vzhledne, připravená se bránit, zírají na ni dvě velké tmavé oči. Jelen. Zatne pěst a pak si otře ruku o tuniku dřív, než krev stihne zanechat stopy pro jejího lovce.

Někde daleko nad sebou slyší vlčí vytí, ale nutí se jít dál. Spartští chlapci jejího věku bojují s vlky a pantery ve dvojicích jako součást výcviku. Klytaimnéstra si jednou oholila hlavu jako oni a šla s nimi do tělocvičny v naději, že se bude moci zúčastnit. Když to matka zjistila, dva dny jí nedala najíst. „Součástí výcviku je nechat spartské chlapce hladovět, dokud nejsou nuceni krást,“ řekla. Klytaimnéstra trest vydržela – věděla, že si ho zaslouží.

Potok vede k prameni a k malému vodopádu. Nad ním vidí puklinu, vchod do jakési jeskyně. Začne šplhat po mechem porostlých skalách po stranách pramene. Ruka ji zabrní, smekne se na povrchu skály. Luk má přehozený přes záda, dýka jí volně visí na opasku a rukojeť se jí tiskne ke stehnu.

Na vrcholu se zastaví, aby popadla dech. Utrhne si kus tuniky, namočí ji do průzračné vody pramene a omotá si ji kolem krvácející ruky. Koruny dubů splývají s tmavnoucí oblohou a pro její unavené oči je vše rozmazané. Ví, že je dole příliš vidět. *Čím výš vylezeš, tím lépe*, říkává vždycky její otec.

Vyškrábe se na nejvyšší strom a zůstane ležet na větvi. Pozorně naslouchá, pevně přitom drží dýku. Měsíc je vysoko na obloze,

PÍSEŇ O KLYTAIMNĚSTŘE

připomíná jí jasný a chladný stříbrný štít. Všechno je tiché, až na vodu v prameni pod ní.

Větev zapraská a ve tmě před ní se objeví dvě zlaté oči, zkoumají ji. Klytaimnéstra zůstává nehybná, krev jí pulzuje ve spáncích. Na stromě naproti ní vyklouzne ze stínu stříbrná silueta a odhalí hustou srst a špičaté uši. Rys.

Šelma skočí a dopadne na její strom. Tím nárazem Klytaimnéstra ztratí rovnováhu. Sevře větev, ale nehty se jí zlomí, dlaně sklouznou. Spadne na blátivou zem. Na vteřinu oslepne, dech se jí zatají. Zvíře se na ni snaží skočit, ale její ruce rychle popadnou luk a šípy. Vystřelí a převalí se na bok. Rys drápy ji škrábnou do zad a ona vykřikne.

Zvíře stojí zády k úzké štěrbině, která vede do jeskyně. Žena a rys na sebe chvíli hledí. Pak Klytaimnéstra, rychlá jako útočící had, vrazí zvířeti dýku do ramene. Rys zavřeští a Klytaimnéstra proběhne kolem něj směrem k černé jeskyni. Stežší projde štěrbinou, protáhne dovnitř hlavu a boky, ponoří se do tmy a čeká. Modlí se, aby jeskyně neměla jiný vchod a dalšího obyvatele.

Její oči si pomalu zvykají na šero. Luk a většina šípů jsou jakž-takž v pořádku, odloží je stranou. Sundá si zakrvácenou tuniku a opře se zády o chladnou skálu. Její dech se ozývá ve vlhkém vzduchu, jako by dýchala sama jeskyně. Může ji v tuto chvíli vidět bohyně Artemis? Přála by si to, i když jí otec vždycky říkal, aby se bohy neobtěžovala. Její matka naopak věří, že lesy skrývají tajemství bohů. Jeskyně jsou pro ni úkryty, myslí, které přemýšlejí a žijí životy tvorů, jež v průběhu času hostily. Ale možná má otec pravdu: tahle jeskyně zní prázdně jako chrám v noci. Ozývá se jen sténání zraněného rysa, které se vzdaluje a zase přibližuje.

Když zvíře umírá, přileze Klytaimnéstra blíž k puklině a vykoukne ven. Na blátivé zemi se nic nehýbe. Vklouzne zpátky do tuniky, cukne sebou, když se jí přilepí na ránu, a pak opustí jeskyni, boky si přitom odře o hladké kameny.

Costanza Casati

Rys leží blízko pramene, jeho krev se rozlévá po oranžových listech jako víno na podlaze síně. Klytaimnéstra dokulhá až k němu blíž a vytáhne dýku. Zvíře má otevřené oči, odráží se v nich měsíc. Stále se z nich dá přečíst překvapení a smutek. Neliší se příliš od očí mrtvého člověka. Klytaimnéstra přiváže zvířecí tlapy k toulci a vydá se na cestu v naději, že do rána bude doma.

Věří, že matka bude na její lov pyšná.

2. JEDNA DÍVKA VÍTĚZÍ, DRUHÁ PROHRÁVÁ

„Zpomal, Klytaimnéstro! Artemis mě zabije, jestli budu zase druhá!“

Klytaimnéstra se rozesměje, ten zvuk se rozléhá jako ptačí zpěv po pláni. „To neudělá. Matka ti říkala, abys běžela rychleji!“

Běží mezi řadami olivovníků a fíkovníků, do vlasů se jim zachytává listí, bosé nohy šlapou po spadaném ovoci. Klytaimnéstra je rychlejší. Ruce jí pokrývají škrábance a modřiny a v očích se jí zračí odhodlání doběhnout k řece jako první. Za ní supí Helena a křičí na ni. Kdykoli sluneční paprsky zachytí její vlasy, rozzáří se stejně jasně jako zralé ovoce kolem ní.

Klytaimnéstra se vynoří z háje na sluncem rozpálenou zem. Země ji pálí do nohou, a tak skočí na vysušenou trávu. Zastaví se, až když doběhne k řece, pohlédne na svou postavu zrcadlíci se ve vodě. Je špinavá, rozcuchaná.

„Počkej na mě,“ volá Helena.

Klytaimnéstra se otočí. Její sestra se zastavila na okraji háje, tuniku má potem mokrou. Celá ale září. „Proč musíš ve všem tak spěchat?“ ptá se Helena.

Costanza Casati

Klytaimnéstra se rozesměje. Prostí Sparťané sice považují Helenu málem za bohyni, ve skutečnosti je to ale její sestra, která určuje, co a jak se bude dělat. „Protože je horko,“ pokrčí Klytaimnéstra rameny. Odhodí tuniku a vstoupí do řeky. Dlouhé vlasy kolem ní tančí jako mořské řasy. Svěží ranní vánek mírní letní horko. Podél břehů řeky Eurótás bojuje mezi vyprahlými pláněmi a drsnými horami o život několik rudých sasanek. Nedaleko břehů se táhne úzký pruh úrodné půdy s olivovníky a fíkovníky prodírající se úhorem, jako se sluneční paprsek prodírá zataženou oblohou. Helena stojí kousek od břehu, voda jí sahá po stehna. Vždycky se dlouho osměluje, stříká si vodu na tělo rukama.

„Pojď.“ Klytaimnéstra k ní připlave a obejmě ji kolem pasu.

„Je mi zima,“ zasténá Helena, ale přesto kráčí dál do vody. Když se ji Klytaimnéstra snaží pustit, Helena se přitiskne k jejímu tělu a nasává z ní teplo, seč může.

„Ty nejsi žádná Sparťanka,“ usklíbne se dobrácky Klytaimnéstra.

„Nejsem jako ty. Kdybys byla muž, patřila bys mezi nejsilnější bojovnice v Řecku.“

„Už teď patřím mezi nejchytřejší ve Spartě,“ řekne Klytaimnéstra a znovu se usklíbne.

Helena se zamračí. „Takové věci bys neměla říkat. Víš, co matka říká o pýše.“

„Pýcha, která předchází pád,“ deklamuje Klytaimnéstra znuděně. „Ale otec o sobě vždycky prohlašuje, že je nejstatečnější bojovník ve Spartě, a nikdo ho ještě nepotrestal.“

„Otec je král. My ne, takže bychom neměly hněvat bohy,“ trvá na svém Helena.

Klytaimnéstra se rozesměje. Její sestra, která si žije, jako by byla nad všechny a vše povznesena, ji jako obvykle pobaví. „Pokud ty jsi nejkrásnější žena v celé naší zemi i mimo ni, tak já si klidně můžu dovolit být ta nejchytřejší. Nevím, proč by se kvůli tomu měli bohové zlobit – stejně budou vždycky chytřejší a krásnější.“

PÍSEŇ O KLYTAIMNĚSTŘE

Helena se nad tou argumentací zamyslí. Klytaimnéstra plave ke kousku slunečního světla třpytícího se na vodě a sestra ji následuje. Obě se zdrží v řece, jejich tváře jsou jako slunečnice, stále se otáčející za světlem.

Do tělocvičny dorazí na každodenní trénink včas. Slunce už mocně žhne, a tak spěchají do stínu stromů, které obklopují nádvoří. Na písku už cvičí mladé dívky, které běhají po prostranství zcela nahé. Spartiaty, dcery nejlepších a nejušlechtilejších bojovníků Sparty, zde trénují s obyčejnými lidmi a budou tak činit, dokud nezaloží rodinu. Jejich těla jsou potřená olejem, staré jizvy na opálené kůži blednou.

Klytaimnéstra vstoupí na plochu, Helena těsně za ní. Písek ji pálí pod nohama jako rozžhavené uhlí a vzduch je cítit potem. Mistr – jeden z otcových válečníků – jim podává disk, pak oštěp a opravuje jejich postoj, když znovu a znovu házejí. Slunce je stále výš a dívky skáčou, závodí a běhají, končetiny jim umdlévají, hrdlo je v suchém, horkém vzduchu bolí.

Nakonec dojde na tanec. Klytaimnéstra zahlédne usmívající se Helenu. Tanec je sestřina oblíbená „disciplína“. Začnou tlouct bubny a dívky se počnou vlnit. Bosé nohy duní na písku, pulzují sluncem rozpáleným vzduchem a vlasy tanečnic se pohybují jako jazyky plamenů. Klytaimnéstra tančí se zavřenýma očima, její pevné nohy drží rytmus. Heleniny pohyby kopírují sestřiny, ale jsou rozváznější a ladnější, jako by se bála, že se v rytmu ztratí. Její nohy jsou lehké a přesné, ruce jako křídla, jako by se mohla každým okamžikem vznést vysoko a daleko od očí ostatních.

Protože ale létat neumí, dál neúnavně tančí.

Klytaimnéstra tančí sama pro sebe, Helena tančí pro ostatní.

Costanza Casati

Voda v lázni je studená a příjemně ochlazuje. Jen Helena, Klytaimnéstra a spartiaty smějí sdílet malou místnost v jednom rohu nádvoří. Většina ostatních atletů, obyčejných lidí a dívek, kteří nejsou rodilí Sparťané, smývá pot v řece.

Klytaimnéstra si opře hlavu o kamennou stěnu a sleduje Helenu, jak vystupuje z bazénu, zlaté vlasy má přitisknuté k ramenům. V šestnácti letech se jejich těla mění, jejich tvary jsou štíhlejší a pevnější. Klytaimnéstru děsí, že se to děje, i když se s tím nikomu nesvěřila. Připomíná jí to, že v jejich věku se matka už provdala za otce a opustila svou vlast.

Léda přišla do Sparty z Aitólie, vyprahlé hornaté země na severu Řecka, známé divokými zvířaty, starými bohy přírody a duchy. Jako každá aitólská princezna před ní byla Léda lovkyně, uměla zacházet se sekerou a lukem a uctívala horskou bohyni Rheiu. Král Tyndareós ji miloval pro její divokost a oženil se s ní, přestože Řekové nazývali aitólské kmeny „primitivními“ a šířili o nich pověsti, že jedí syrové maso jako zvířata. Když Léda, silná žena s havraními vlasy a olivovou pletí, porodila Helenu – dívku světlé pleti s vlasy barvy medu –, všichni ve Spartě uvěřili, že její milenec byl sám Zeus. Bůh byl proslulý zálibou v krásných mladých ženách a rád na sebe bral různé podoby, aby je mohl uchvátit. Stal se býkem, aby unesl fénickou princeznu Európu, zlatým deštěm, aby se dotkl krásné Danaé, temným mrakem, aby svedl kněžku Íó.

Tak to udělal i s Lédou. Proměnil se v labuť a dostihl ji sedící samotnou na břehu Eurótu, vlasy měla černé a lesklé jako havraní peří, oči osamělé a smutné. Vletěl jí do náruče, a když ho pohladila po křídlech, znásilnil ji. Pověsti si libují v detailech, a tak si Sparťané vyprávěli, jak se Léda bránila, když se jí zmocňoval, jeho zobák ji zraňoval, jeho křídla jí znemožnila se pohnout a uniknout. Jiní to ale popisovali jinak: spojení prý bylo tak slastné, že zůstala bez dechu.

PÍSEŇ O KLYTAIMNĚSTŘE

„Jistě, muselo se jí to líbit,“ slyšela jednou Klytaimnéstra říkat jednoho chlapce v tělocvičně. „Královna je jiná... Její lidé jsou *barbarštějši*.“ Klytaimnéstra ho za to praštila kamenem do obličeje, ale matce to neřekla. Takové zvěsti se šířily ze žárlivosti: Léda byla krásná a Sparťané jí nedůvěřovali. Zlé hlasy je však těžké neposlouchat, a dokonce i král uvěřil, že Helena není jeho dítě. Neviděl v ní nic ze sebe, protože se z ní stala vášnivá milovnice hudby a tance a plakala, když viděla zraněného vojáka.

Klytaimnéstra však ví, že Helena je její sestra. Ví, že i když se Helena jako dítě zdála křehká a jemná, její vůle byla vždy stejně silná jako její vlastní. Když byly malé, stála Helena vedle ní a porovnávala každou část jejich těl, dokud nenašla podobnost. Teprve pak byla spokojená. Obě měly husté řasy, hubené prsty a dlouhé krky. A když Klytaimnéstra namítala, že její vlastní vlasy jsou tmavší a barvy špíny, Helena se jen usmívala.

„Chlapci tu brzy budou.“

Klytaimnéstra vzhledne. Ostatní dívky už odešly a Helena na ni hledí s hlavou nakloněnou jako překvapená laň. Klytaimnéstra se jí chce zeptat, jestli se i ona bojí budoucnosti, ale nějak jí ta slova nejdou přes rty, a tak místo toho řekne: „Tak pojďme.“

Dnes večer nejsou v jídelně žádní muži. V místnosti je živo, zní tu ženský smích a je cítit vůně pečeného masa. Když Klytaimnéstra s Helenou vejdou, jejich matka sedí v čele stolu a mluví s několika služebními, zatímco Timandra, Foibé a Filonoé, Klytaimnéstřiny mladší sestry, si plní talíře plackami a olivami. Při jídle se usmívají, ruce a tváře mají mastné od tuku. Helena a Klytaimnéstra zaujmou dvě prázdná místa po matčině boku.

Sál je velký a holý, jeho vysoká okna se otevírají do roviny. Na stěnách visí několik starých zbraní a dlouhý stůl z tmavého dřeva, kde obvykle společně jídvají muži a ženy, je poškrábaný a vybledlý.

Costanza Casati

„Ujistěte se, že nikdo nekradl ze zásob obilí,“ říká Léda služebnictvu, „a nechte trochu vína pro krále, až se vrátí z cesty.“ Mávnutím ruky je propustí a oni vyklouznou z místnosti, tiše jako ryby plující vodní masou.

Foibé si utře ruce do hnědé tuniky a nakloní se k matce. „Kdy se vrátí otec?“ zeptá se. Ona i Filonoé jsou ještě malé, mají matčiny tmavě zelené oči a olivovou pleť.

„Tvůj otec a tvoji bratři se vrátí z her dnes večer,“ řekne Léda a pochutnává si na sýru. Klytaimnéstrin strýc pořádá v Akarnánii závody a mladí muži se sjíždějí ze všech řeckých měst, aby se jich zúčastnili.

„Bude to nuda jako porada stařešinů, sestro,“ prozradil Kastór Klytaimnéstře, než odjel. „Tady si užiješ víc zábavy, budeš lovit a pomáhat matce s řízením paláce.“ Dotkl se rty jejího čela a Klytaimnéstra se usmála tomu, jak neobratně jí lhal. Věděl, jak moc si přála jet taky.

„Myslíš, že Kastór a Polydeukés něco vyhráli?“ ptá se Filonoé.

„Samozřejmě že vyhráli,“ odpoví Timandra a její zuby se zaboří do štavnatého vepřového masa. Je jí třináct, má strohé a nezajímavé rysy – je hodně podobná otcí. „Polydeukés je silnější než kterýkoli Sparťan a Kastór běhá rychleji než bohové.“

Filonoé se spokojeně usměje a Foibé zívne a podstrčí kousek masa pod stůl psům.

„Matko, co kdybys nám pověděla nějaký příběh?“ zeptá se. „Otec vypráví pořád ty samé.“

Léda se usměje. „Klytaimnéstra vám bude vyprávět.“

„Chcete slyšet, jak jsme s Kastórem zabili toho vlka?“ zeptá se Klytaimnéstra.

Foibé zatleská rukama. „Ano, ano!“

A tak Klytaimnéstra vypráví a její sestry poslouchají. Krev a smrt je neděsí, protože jsou ještě malé, vyrůstají ve světě mýtů a bohů a dosud nechápou rozdíl mezi tím, co je skutečné a co ne.

PÍSEŇ O KLYTAIMNĚSTŘE

Obloha za oknem je oranžově zbarvená. Ve vesnici někdo zpívá a vzduch je horký a sladký.

„Timandra je ti tak podobná,“ řekne Helena a chystá se do postele. Jejich pokoj je na samém konci *gynaecea*, ženských místností, a má stěny pomalované jednoduchými obrázky – červenými květinami, modrými ptáky a zlatými rybami. Jsou tu dvě dřevěné stoličky, na nichž mají úhledně složené šaty, miska na vodu a postel z egyptského ebenu – dar aténského Thésea Heleně, když jí bylo čtrnáct.

Klytaimnéstra si nabere do dlaní vodu, aby si umyla obličej.

„Myslíš si taky, že se ti podobá? Timandra?“ zeptá se Helena.

„Hmm. Ano.“

„Je rozpustilá.“

Klytaimnéstra se zasměje a otre si čelo. „Chceš říct, že jsem rozpustilá?“

Helena nakloní hlavu a zamračí se. „Tak jsem to nemyslela.“

„Já vím.“

Klytaimnéstra si lehne na postel vedle sestry a dívá se do stropu. Někdy si ráda myslí, že je pomalovaný hvězdami. „Jsi unavená?“ zeptá se.

„Ne,“ zašeptá Helena. Zaváhá a nadechne se. „Otec se dnes večer vrátí a zítra tobě a Timandře poví všechno o závodech. Má vás moc rád.“

Klytaimnéstra čeká. Nahmatá jizvu na svých zádech a dotkne se jejích zubatých konců.

„To bude tím, že jsem nikdy nic nezabila,“ usoudí Helena.

„Není to tím,“ nesouhlasí Klytaimnéstra. „Víš, že je to proto, že si myslí, že Léda měla jiného muže.“

„A měla?“

Kolikrát už spolu vedly tenhle rozhovor? Klytaimnéstra si povzdechne, připravená zopakovat to, co jí vždycky říká. „Na tom

Costanza Casati

nezáleží. Jsi Lédina dcera, a tedy moje sestra. Teď pojďme spát.“

Nezáleží na tom, kolikrát to řekne, Helena vždycky poslouchá, jako by to bylo poprvé. Věnuje Klytaimnéstře úsměv, zavře oči a její tělo se uvolní. Klytaimnéstra počká, až uslyší Helenino rytmické oddechování, a pak se k ní otočí. Dívá se na sestřinu dokonalou pleť, hladkou jako amfora připravená k malování, a přemýšlí: *Kdy jsme si začaly lhát?*

Příští ráno je den zápasů. Služebnictvo uhrabává a urovnává písek v aréně, pak odnese židli s opěradlem do stínu stromů. Spartiaty se shromáždí v jednom rohu. Některé jsou neklidné, nabírají hrsti písku, jiné tiše stojí a dotýkají se starých ran. Klytaimnéstra si protahuje ruce, zatímco Helena jí svazuje vlasy, aby jí volné konce nepadaly do obličeje. Sestřiny prsty na její hlavě jsou něžné.

Nahoře na kopci se palác koupe v žáru slunce a hledí k řece a horám, které jsou chladné a stinné, prostranství je tiché, částečně pokryté kameny a vysokou trávou. Často sem na jaře a na podzim chodí dívky na hodiny hudby a poezie, ale teď je tu příliš horko, slunce je vysoko nad hlavou, horký vzduch se lepí na kůži jako mokrý písek.

Na prašné cestě vedoucí od paláce se objeví malá skupinka mužů. Služebnictvo se vzdaluje od nádvoří, krčí se za stromy a Spartané mlčí. Klytaimnéstra sleduje, jak bojovníci zaujmají svá místa po nádvoří, zatímco její otec sedí na židli s opěradlem. Tyndareos je malý, ale silný, jeho nohy jsou samý tvrdý sval. Oči, které mu třekají po nastoupených dívkách, jsou jasné a ostré, orlí. Pak si odkašle. „Žijete, abyste dělaly čest Spartě a svému králi. Bojujete, abyste měly silné a zdravé děti a vládly svým domům. Bojujete, abyste dokázaly svou věrnost městu. Bojujete, abyste někam patřily. Přežití, odvaha a síla jsou vaše povinnosti.“

PÍSEŇ O KLYTAIMNÉSTRĚ

„Přežití, odvaha a síla jsou naše povinnosti,“ opakují dívky jednohlasně.

„Kdo začne?“ zeptá se Tyndareós. Vrhne rychlý pohled směrem ke Klytaimnéstrě. Ta mu pohled opětuje, ale mlčí. Vyzývat dívky příliš brzy na souboj může být pošetilé – to ji naučil její bratr. Zápasí se spartiatami už léta, přesto se o nich stále učí nové věci, jejich tajné pohyby, které ještě neznala. Je důležité protivnici nejprve sledovat.

Vpřed vykročí Eupoleia. Vybere si jako protivnici hubenou dívku, jejíž jméno Klytaimnéstra nezná, a zápas začne.

Eupoleia je pomalá, ale tvrdá. Křičí a snaží se chytit druhou za vlasy. Dívka vypadá vyděšeně a kroutí se jako toulavá kočka. Když jí Eupoleia znovu zamíří na hlavu, dívka neodskočí dost daleko a Eupoleiina pěst se setká s její čelistí. Dívka padne a už se nezvedne. Zápas skončil.

Tyndareós se tváří zklamaně. Nechodí se často dívat, jak dívky trénují, a když už přijde, očekává pořádný boj. „Někdo další,“ nařídí.

Vpřed vykročí Kyniska a ostatní dívky se rozprchnou jako vyděšené psi. Dcera Tyndareova vojenského druha je vysoká, má nos jako hák a silné nohy. Klytaimnéstra si vzpomene, jak se jí Kyniska před lety na tržišti pokusila ukrást hračku, malovanou hliněnou figurku bojovníka.

„S kým budeš bojovat, Kynisko?“ zeptá se Tyndareós.

Něco v Kynisčiných očích zvedne Klytaimnéstrě hladinu adrenalinu v krvi.

Než se může sama přihlásit, Kyniska promluví: „S Helenou.“

Dívky zalapají po dechu. Ještě nikdy nikdo Helenu nevyzval, protože vědí, že boj by byl příliš jednoznačný a vítězce by nepřinesl žádnou čest. Bojí se navíc, že by Tyndareós mohl zasáhnout ve prospěch své dcery, ale Tyndareós nikomu nenadržuje. Všichni se na něj dívají a čekají na odpověď.

Král přikývne.

Costanza Casati

„Ne,“ řekne Klytaimnéstra. Vezme sestru za ruku. Tyndareós se zamračí. „Musí umět bojovat jako každý jiný Sparťan.“

„Já budu bojovat,“ odpoví Klytaimnéstra.

Helena odstrčí sestru stranou. „Děláš mi ostudu.“ Obrátí se ke Kynisce. „Budu s tebou bojovat.“ Sváže si vlasy dozadu, ale ruce se jí třesou. Klytaimnéstra se kousne do vnitřní strany tváře tak silně, že ucítí chuť krve. Neví, co dělat.

Helena jde doprostřed arény a Kyniska ji následuje. Nastane chvíle ticha, písek se třpytí a vane jemný vítr. Pak Kyniska udeří. Helena uskočí stranou, ladně a rychle jako srnka. Kyniska se pohybuje pomalu, uvažuje. Je tím nejnebezpečnějším druhem bojovnice, jaký Klytaimnéstra zná – takovým, který přemýšlí. Kyniska se připraví k dalšímu úderu, a když provede výpad, Helena uhne na špatnou stranu a dostane ránu do krku. Padá na bok, ale podaří se jí chytit Kynisku za nohu a stáhnout ji s sebou. Kyniska udeří pěstí do Helenina obličeje, znovu a znovu.

Klytaimnéstra by se na to nejraději nedívala, ale to ji nenaučili. A tak se dívá a přemýšlí, jak Kynisce ublíží později, v lese nebo u řeky. Srazí ji a zkrvaví jí tvář, aby dívka pochopila, že některých lidí se nesmí dotýkat.

Kyniska přestane Helenu mlátit a ta se odplazí pryč, obličej má opuchlý, ruce zakrvácené. *Leť, leť pryč*, chce křičet Klytaimnéstra, ale srny nemají křídla a Helena se sotva drží na nohou. Kyniska jí nedá čas, aby se vzpamatovala. Znovu udeří a kopne, a když se ji Helena pokusí odhodit dozadu, Kyniska po ní skočí a vytrhne jí ruku zpod těla.

Klytaimnéstra se otočí k Tyndareovi. Ten sleduje boj a tváří se netečně. Nic neudělá, tím si je jistá.

Helena vykřikne a Klytaimnéstra si najednou uvědomí, že běží doprostřed arény. Kyniska se otáčí a ústa se jí překvapením otevřou, ale už je pozdě. Klytaimnéstra ji chytí za vlasy a vší silou ji odhodí stranou. Kyniska zvedne hlavu z hlíny, ale Klytaimnéstra jí vrazí koleno do páteře, protože špína je to

PÍSEŇ O KLYTAIMNĚSTŘE

pravé místo, kam ta nestoudnice patří. Zahákne jí ruku za hlavu a táhne, vědoma si Heleny, která leží napůl v bezvědomí ve zkrvaveném písku kousek od nich. Je konec, myslí si Klytaimnéstra, ale Kyniska ji chytne za nohu a zkroutí jí kotník, tvrdě. Klytaimnéstra zakopne a Kyniska se na chvíli nadechne, oči má podlité krví.

„Tohle není tvůj boj,“ zasípá Kyniska.

Mýlíš se. Noha ji bolí, ale bolest ji netrápí. Kyniska se na ni vrhne. Klytaimnéstra uskočí a strhne ji na zem. Postaví se Kynisce na záda, aby se už nezvedla. Když ucítí, že se tělo poddává, odkulhá pryč. Helena sotva dýchá a Klytaimnéstra ji zvedá z písku. Sestra ji obejmě kolem ramen a Klytaimnéstra ji odvádí pryč, otcův rozložený pohled ji pronásleduje jako honící pes.

Klytaimnéstře otéká kotník. Kůže jí zfialoví, noha znečitliví. Služebná jí obváže ránu, její drobné ruce jsou rychlé, ale jemné, oči má přitom sklopené. Helóti, tak se říká lidem jako ona, bývalým obyvatelům údolí, nyní otrokům, protože jim Spartané vzali půdu. Jsou všude v paláci, jejich tváře jsou ve světle pochodní unavené a smutné, záda mají ohnutá.

Klytaimnéstra si opře hlavu o zeď a chvěje se vztekem. Někdy jí hněv připadá jak něco hmotného, co by si mohla z těla vyříznout nožem. Zlobí se na Kynisku za to, že se odvážíla dotknout její sestry, na otce, že nechal Helenu ztlouct, na matku, která nikdy nezasáhne, i když králova lhostejnost její dceři ubližuje.

„Je to,“ řekne služebná a prohlédne Klytaimnéstře kotník. „Teď by sis měla odpočinout.“

Klytaimnéstra se zvedne. Musí zkontrolovat Helenu.

„Nemůžeš chodit,“ namítne služebná a zamračí se.

„Přines mi babiččinu hůl,“ nařídí Klytaimnéstra. Dívka přikývne a rozeběhne se směrem ke královským komnatám, kde má Tyn-

Costanza Casati

dareós uloženy věci své rodiny. Když se vrátí, drží v ruce krásnou dřevěnou hůl.

Klytaimnéstra se se svým dědečkem Oibalem nikdy nesetkala. Ví jen, že byl zeť hrdiny Persea. Zato na babičku Gorgofonu si pamatuje dobře. Byla to vysoká, silná žena, která se dvakrát vdala, což je v její zemi něco neslýchaného. Když zemřel její první manžel – messénský král, jehož jméno si Klytaimnéstra nepamatuje –, Gorgofona se provdala za Oibala, přestože byla starší než on. Stejně ho přežila a Klytaimnéstra si pamatuje, jak jí a Heleně Gorgofona, zabalená do ovčího rouna, před smrtí řekla, že jejich rod je dynastií královen.

„Na vás, děvčata, se bude vzpomínat déle než na vaše bratry,“ tvrdila Gorgofona hlubokým hlasem a vrásky na tváři měla husté jako pavučina, „stejně jako já si sice pamatuju své drahé bratry Alcaea, Mestora, Helea..., dobré a statečné muže, ale vzpomene si na ně někdo jiný? Nevzpomene.“

„Jsi si tím jistá?“ zeptala se Helena. Bylo jí teprve dvanáct, ale tvářila se vážně jako dospělá žena.

Gorgofona na ně hleděla, oči měla zakalené, ale pozorné. „Jsi divoká a věrná, ale vidím v tobě i bojovnost. Žila jsem mezi králi a hrdiny dlouho a všichni byli příliš pyšní. Když lidé zpychnou, stávají se důvěřivými. Dříve nebo později je zrádci podříznou,“ mumlala, její slova byla ale jasná a moudrá. Klytaimnéstra chápala, že jim musí naslouchat. „Ctižádost, odvaha, nedůvěra. Brzy se stanete královnami, a to jsou vlastnosti, které budete potřebovat, pokud chcete přežít muže, kteří se vás budou chtít zbavit.“ Gorgofona o několik hodin později zemřela a Klytaimnéstra si její slova v duchu opakovala v hlavě a vychutnávala si je jako kapky medu, které jí ulpěly na rtech.

V kotníku jí pulzuje. Klytaimnéstra se opře o babiččinu hůl a prochází kamennými sály a chodbami. Zapálené pochodně na stěnách vrhají stíny, které vypadají jako černé postavy namalované na amforách. Dojde až ke *gynaeeu* a zatne zuby, aby zvládla

PÍSEŇ O KLYTAIMNĚSTŘE

bolest v noze. Okna zde jsou menší, stěny pomalované světlými vzory. Klytaimnéstra dojde k láním, kde má odpočívat Helena, a na chvíli se zastaví. Slyší hlasy, hlasitě a zřetelně.

„Neřeknu ti to,“ říká Helena. „To není čestné.“

„Není čestné, že se s tebou bila. Víš, jak to chodí. Když tě vyzve jedna, napadnou tě i ostatní.“ Je to Polydeukés. Hlas jejího bratra je ostrý jako sekera. Helena mlčí. Ozývá se šumění vody a Polydeukovy netrpělivé kroky, jak přechází sem a tam, sem a tam.

„Řekni mi to, Heleno, nebo se zeptám Klytaimnéstry.“

„Není třeba,“ ozve se Klytaimnéstra a vejde do místnosti.

Helena leží ve vaně z malované hlíny. Rány na rukou má ovázané bylinkami, tvář rozbitou a potlučenou. Rty oteklé a jedno oko napůl zavřené, takže světle modrá duhovka je sotva vidět, jako záblesk jasné oblohy v protrhaných šedých mračnách. Polydeukés se otočí. Je štíhlý jako Klytaimnéstra, ale vyšší, a jeho kůže má barvu medu. Ve dvaceti letech brzy skončí s vycvikem a odejde do války.

„Byla to Kyniska, ta vyzvala Helenu,“ začne Klytaimnéstra. Polydeukés se užuž chystá odejít, tvář má zkřivenou. Chytí ho za paži. „Ale ty nic nemusíš dělat. Já jsem se s ní vypořádala.“

Polydeukés se jí podívá na nohu. V jeho očích se objeví jiskra, kterou Klytaimnéstra zná až příliš dobře: její bratr je jako plamen, vždy připravený k boji.

„To jsi neměla dělat,“ řekne. „Otec se bude zlobit.“

„Na mě, ne na tebe,“ pokrčí rameny Klytaimnéstra, protože ví, jak moc její bratr nesnáší Tyndareovo zklamání.

„Ona mě chránila,“ pronese Helena. „Ta holka mě chtěla zabít.“

Polydeukés sevře pěsti. Helena je jeho oblíbenkyně, vždycky tomu tak bylo.

„Neměla na vybranou,“ pokračuje Helena. Mluví pomalu, s bolestí. Polydeukés přikývne, otevře ústa, jako by chtěl něco říct, ale pak mlčky zamíří k východu, jeho kroky zlehka dopadají na kamennou podlahu. Helena zavře oči a opře si hlavu o okraj vany.

Costanza Casati

„Stydím se,“ vyhrkne náhle. Klytaimnéstra nepozná, jestli pláče, nebo ne. Světla svítí tlumeně a vzduch je cítit krví.

„Alespoň nejsi mrtvá,“ řekne Klytaimnéstra. Tyndareós ani žádný jiný Sparťan by nesouhlasil s tím, že život s hanbou je lepší než slavná smrt, ale Klytaimnéstru to nezajímá. Raději by žila. Slávu si může zasloužit později.

Svého otce najde v *megaronu*, kde hovoří s Kastórem a Lédou. Velký sál je rozlehlý a krásně osvětlený a ona kulhá kolem freskami vyzdobených stěn k trůnu. Vedle ní běží malované postavy, loví a bojují, barvy září jako ranní slunce, vyděšení kanci, vztekli psi a hrdinové s kopími, jejich dlouhé vlasy jsou jako mořské vlny. Nad třpytivými pláněmi poletují hejna hus a labutí, pod nimi cválají koně.

Tyndareós sedí na trůnu u krbu, v ruce drží pohár naplněný vínem a Léda vedle něj zabírá menší křeslo zahalené beránčími kůžemi. Kastór se opírá o jeden ze sloupů, chová se jako obvykle uvolněně. Když spatří Klytaimnéstru, usměje se. „Ty máš pořád nějaké potíže, sestro,“ řekne. Stejně jako Polydeukovi se mu už v obličejí zračí rysy dospělého muže.

„Kyniska se brzy uzdraví,“ řekne Tyndareós.

„To jsem ráda,“ odpoví Klytaimnéstra. Vnímá bratrův pobavený pohled za sebou: Kastór vždy s radostí sleduje, jak se se svými problémy vypořádává někdo jiný.

„Měli jsme štěstí, že to byla dívka,“ pokračuje Tyndareós. Klytaimnéstra to ví. Královny děti mohou pálit domy prostých lidí, znásilňovat je, okrádat je a zabíjet, jak se jim zachce. Ale ublížit synovi jiného šlechtice je zakázáno.

„Kyniska urazila tvou dceru,“ hájí se Klytaimnéstra.

Její otec se zamračí. „Ty jsi urazila Kynisku. Nebojovala jsi s ní čestně.“

PÍSEŇ O KLYTAIMNÉSTRĚ

„Znáš pravidla,“ ozve se Léda. „Když zápasí dvě dívky, jedna vyhrává a druhá prohrává.“ Má pravdu, Klytaimnéstra to ví, ale zápasy nejsou vždycky takové. Léda je naučila, že v každém zápase jsou vítězové a poražení, a na tom se nedá nic změnit. Ale co když je tím poraženým milovaná osoba a vy se musíte dívat, jak klesá? Co když si nezaslouží být poražena a rozdupána v prach? Když se Klytaimnéstra jako dítě ptala na tyto věci, matka vždy zakroutila hlavou. „Nejsi bůh,“ říkala. „Do takových věcí mohou zasahovat jen bohové.“

„Kyniska by Helenu zabila,“ opakuje Klytaimnéstra, co řekla její sestra, i když ví, že to není pravda. Kyniska by Heleně jen ublížila, ale těžce.

„Nikoho by nezabila,“ nesouhlasí Tyndareós.

„Já Kynisku znám,“ vloží se do hovoru Kastór. „Je násilnická. Jednou ubila k smrti jednoho helóta.“

„Odkud ji znáš?“ posmívá se mu Léda, ale Kastór se nenechá vyprovokovat. Stejně jsou všichni obeznámeni s jeho vkusem. Klytaimnéstra už několik let slýchá zpoza jeho zavřených dveří sténání a šepot. Služebné a dcery vznešených Sparťanů se střídají v postelích jejích bratrů a budou se tam střídat i nadále, dokud se Kastór a Polydeukés nerozhodnou oženit. Když se Klytaimnéstra prochází po paláci, pozoruje služebné, jak nalévají víno, porcují maso a drhnou podlahy, a přemýšlí, která z nich spala s Kastórem. Nejspíš většina. Je ale snadné vybrat ty, které souložily s Polydeukem. Jsou to ty, které vypadají jako Helena, mají světlé vlasy a pleť, oči jako vodní prameny. Není jich mnoho.

„Otče,“ řekne Klytaimnéstra, „dělala jsem jen to, co dělají vojáci ve válce. Když vidí, že vedle nich umírá přítel, jdou na pomoc a bojují.“

Tyndareós sevře pohár. „Co ty víš o válce?“ Nechává ta slova viset ve vzduchu. „Co ty víš o čemkoli?“

Costanza Casati

„Konečně dal někdo Kynisce, co si zasloužila,“ řekne vesele Kastór, když opouští megaron. Nese sestru na ramenu a Klytaimnéstra se dívá na jeho vlasy, které se při chůzi pohupují. Vzpomene si, jak to dělávali jako děti, Klytaimnéstra na Kastórových zádech a Helena na Polydeukových. Oba chlapci se předháněli v nošení svých sester, padali a smáli se, až je bolely tváře.

„Chtěla jsem ji zabít,“ odpoví.

Kastór se zasměje. „No, vždycky jsi byla temperamentní. A navíc ti vždycky záleželo víc na ostatních než na sobě.“

„To není pravda.“

„Ty víš, že je. Ne že by ti záleželo na všech, samozřejmě. Jen na vlastní rodině.“

Došli ke stájím, blízko dolní části paláce, kde je půda rovnější a méně kamenitá. Někteří mladí muži trénují, jiní krmí koně.

„Pojď,“ vyzve ji Kastór, „projedeme se.“ Dělí se o jednoho statného hřebce, pojmenovaného po bohu války Areovi, a vyjíždějí na planinu směrem k Eurótu. Míjejí fíkovníky, spálenou zemi posetou žlutými a červenými květy, blíž a blíž k řece. Areova kopyta zvedají mračna prachu a písku, až nakonec šplouchnou do vody. Kastór jede rychle, hvízdá a směje se a Klytaimnéstra se k němu přitiskne, kotník ji bolí, slunce ji hřeje do tváře. Když zastaví, Kastór jí pomůže slézt a posadí se na břeh řeky. Roste tu tráva a květiny, ale někdy se tu najdou i mrtvoly, hnijící a už úplně shnilé.

„Ale víš, že má otec pravdu,“ řekne Kastór a lehne si na záda. „Kyniska měla plné právo Helenu zbit.“

„Neměla. Helena je jiná.“

„Každý jsme svým způsobem jiný.“

Její oči se setkají s jeho. „Víš, jak to myslím.“

Kastór se usměje. „Děláš chybu, když ji příliš chráníš. Podceňuješ ji. Kdyby ji Kyniska pořád mlátila, Helena by příště bojovala tvrději.“

„A co kdyby zemřela?“

PÍSEŇ O KLYTAIMNÉSTŘE

Pobaveně zvedne obočí. „Lidé se odjakživa vzájemně vyzývali. Nejsilnější stoupají a padají, slabší přicházejí a odcházejí. Ale někteří se udrží.“ Pohraje si se stéblem trávy, než ho vytrhne. „Zdědila jsi sílu po otci a matce, ale Helena má vlastní sílu. Možná je sladká a křehká, ale je mazaná. Nedivil bych se, kdyby nás všechny přežila.“

Jeho slova ji zahřejí jako kámen na slunci. Takový byl její život odjakživa: radosti i strasti, hry a závody, bratr vždycky vedle ní, připravený odhalovat záhady světa a smát se jim.

Na okamžik ji napadne, jaké to bude, až odejde.